

โครงการฟาร์มตัวอย่างตามพระราชดำริบ้านโคกไร่ใหญ่ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรนครราชสีมา

๑. ความเป็นมา/ พระราชดำริ

เมื่อวันที่ ๔ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรที่วัดประชุมชลธาราบ้านควน หมู่ที่ ๖ ตำบลสหัสขันธ์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งก่อนหน้านั้นคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายก อบต. และชาวบ้านได้ปรึกษากับกองงานในพระองค์ฯ ชุดที่ ๑ นำโดยพลเรือเอกนคร พิบูลย์สวัสดิ์ ซึ่งมีความต้องการให้ชาวบ้านในพื้นที่มีงานทำ คณะกรรมการหมู่บ้านได้นำกองงานในพระองค์ฯ สำนักรวจพื้นที่ และได้นำเรื่องเสนอไปยังกองงานในพระองค์ฯ ชุดที่ ๒ นำโดยพลโทวิระ สินธุจตุรพันธ์ ทราบ จากนั้นพลเอกณพล บุญทับ รองสมุหราชองครักษ์ นายสหัส บุญญาวิวัฒน์ ผู้ช่วยเลขาธิการสำนักพระราชวัง และคณะ เข้าไปสำรวจพื้นที่อีกครั้ง จึงให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปดำเนินการเพื่อจัดทำฟาร์มต่อไป โดยให้เจ้าหน้าที่ นพค. ๔๑ บ้านเจาะวา ไถบุงเบิกพื้นที่ เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๔๘ และทำการรับสมัครเกษตรกรและผู้ว่างงานในพื้นที่เข้าปฏิบัติงาน เริ่มดำเนินการวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๔๘ โดยมีนักเกษตรในพระองค์ฯ จำนวน ๓ คน คอยควบคุม ดูแล โดยให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ และหน่วยงานร่วมเป็นผู้ประสานงานและให้คำปรึกษาในการดำเนินงาน

๒. การสนองพระราชดำริ/ การเข้าร่วมโครงการของกรมวิชาการเกษตร

หน่วยงานกรมวิชาการเกษตร เป็นหน่วยงานร่วมดำเนินการ รับผิดชอบงานด้านพืชและเห็ด สนับสนุนการวิจัยพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับพื้นที่โครงการฯ จัดหาพันธุ์พืชมาสนับสนุนเพื่อวางแผนการผลิตและการตลาดให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และให้คำปรึกษา แนะนำ การปลูกพืชและการเพาะเห็ด

๓. วัตถุประสงค์

๓.๑ วัตถุประสงค์ทั่วไปของโครงการ

- เพื่อให้ราษฎรในพื้นที่มีงานทำและมีรายได้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- เพื่อเป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัยจากสารพิษในชุมชนและจังหวัดนครราชสีมา
- เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ และการฝึกอาชีพการเกษตร

๓.๒ วัตถุประสงค์เฉพาะในส่วนของการวิชาการเกษตร (กรมวิชาการเกษตร)

เพื่อผลิตพืชปลอดภัย เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้สามารถเลี้ยงตนเองได้และขยายผลความสำเร็จไปสู่ไร่นาเกษตรกร และให้เกษตรกรในพื้นที่ได้เรียนรู้การทำเกษตรด้านการเพาะเห็ด

๔. พื้นที่เป้าหมาย

๔.๑ พื้นที่เป้าหมายของโครงการ

บ้านโคกไร่ใหญ่ หมู่ที่ ๓ ตำบลสหัสขันธ์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา

๔.๒ พื้นที่เป้าหมายของงานวิชาการเกษตร (กรมวิชาการเกษตร)

บ้านโคกไร่ใหญ่ หมู่ที่ ๓ ตำบลสหัสขันธ์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา

๕. หน่วยงานรับผิดชอบ

๕.๑ หน่วยงานรับผิดชอบหลักของโครงการ

- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ กรมพัฒนาที่ดิน

๕.๒ หน่วยงานวิชาการเกษตร (กรมวิชาการเกษตร)

- ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรนราธิวาส
- สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ ๘ จังหวัดสงขลา

๖. งบประมาณ

๖.๑ งบปกติกรมวิชาการเกษตร

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๙ ได้รับการจัดสรรงบประมาณ จำนวน ๓๕,๐๐๐ บาท

๖.๒ งบอื่นๆ (ระบุ)

- กปร.
- มูลนิธิชัยพัฒนา
- อื่น ๆ (ระบุ)

๗. ผลการดำเนินงาน

๗.๑ กิจกรรมถ่ายทอดเทคโนโลยี

๗.๑.๑ แลกเปลี่ยนแบบ / แลกเปลี่ยน

ได้ดำเนินงานโครงการฯ โดยการเข้าร่วมดำเนินการวางแผนการผลิตกับเจ้าหน้าที่ประจำฟาร์มฯ และให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ เมล็ดพันธุ์พืชผัก เมล็ดพันธุ์พืชไร่ และปุ๋ยเคมี ให้แก่เกษตรกร ผู้ปฏิบัติงานในโครงการฯ ที่เข้ารับการฝึกอบรมฯ จำนวน ๑๐ ราย การจัดทำเป็นแปลงเรียนรู้การผลิตพืชผัก – พืชไร่ ได้ดำเนินการบนพื้นที่ 10 ไร่ ผลการดำเนินงานคิดเป็นร้อยละ 100 และได้มีการติดตามจัดเก็บข้อมูล ให้คำแนะนำเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง จำนวน 10 ครั้ง ผลการดำเนินงานคิดเป็นร้อยละ 100

๗.๑.๒ การฝึกอบรม

ได้ดำเนินงานโครงการฯ โดยการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชและการเพาะเห็ดแก่ เกษตรกรผู้ปฏิบัติงานในโครงการฯ แล้วได้มีจัดฝึกอบรมหลักสูตร “การเพาะเห็ดในถุงพลาสติก” มีการถ่ายทอดความรู้เรื่องการเพาะเห็ดในถุงพลาสติก การปฏิบัติดูแลโรงเรือนเพาะเห็ด และได้มีการติดตาม ให้คำแนะนำ โดยมีเกษตรกรเป้าหมาย จำนวน ๑๐ ราย ในวันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๙ ณ งานวิชาการเกษตร ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส รวมทั้งได้มีการติดตามจัดเก็บข้อมูล ให้คำแนะนำ ถ่ายทอดความรู้ เป็นระยะอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จากการประเมินผลการฝึกอบรมฯ โดยเกษตรกรผู้เข้ารับการฝึกอบรมฯ จำนวน ๑๐ ราย พบว่า เนื้อหาการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการเพาะเห็ดในถุงพลาสติกมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ๑ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๐ ระดับมาก ๙ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๙๐ เกษตรกรผู้เข้ารับการฝึกอบรมฯ เห็นว่าความเหมาะสมและความสามารถของวิทยากรอยู่ในระดับมากที่สุด ๖ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๖๐ ระดับมาก ๔ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๐ เกษตรกรผู้เข้ารับการฝึกอบรมฯ เห็นว่าสื่อที่ใช้ประกอบการบรรยายมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ๓ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ

๓๐ ระดับมาก ๗ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๗๐ เกษตรกรผู้เข้ารับการฝึกอบรมฯ เห็นว่าระยะเวลาที่ใช้ในถ่ายทอดความรู้ฯ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ๗ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๗๐ ระดับมาก ๓ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๐ เกษตรกรผู้เข้ารับการฝึกอบรมฯ เห็นว่าสถานที่จัดการถ่ายทอดความรู้ฯ มีความเหมาะสมมากที่สุด ๒ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๐ มีความเหมาะสมมาก ๘ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๘๐ มีความการจัดเลี้ยงอาหารกลางวัน, อาหารว่างและเครื่องดื่ม มีความเหมาะสมและความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ๖ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๖๐ ระดับมาก ๔ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๐ เกษตรกรผู้เข้ารับการฝึกอบรมฯ เห็นว่าเอกสารประกอบการถ่ายทอดความรู้ฯ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ๒ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๐ ระดับมาก ๘ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๘๐ การติดต่อประสานงานในการถ่ายทอดความรู้ฯ มีความเหมาะสมและความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ๕ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๕๐ ระดับมาก ๕ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๕๐ ความคาดหวังเกี่ยวกับประโยชน์ที่จะได้รับก่อนการเข้ารับการถ่ายทอดความรู้ฯ อยู่ในระดับมาก ๑๐ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ และเกษตรกรผู้เข้ารับการฝึกอบรมฯ เห็นว่าได้รับประโยชน์หลังการเข้ารับการถ่ายทอดความรู้ฯ อยู่ในระดับมาก ๑๐ ราย หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

วิธีการดำเนินงาน

1.แนะนำเทคโนโลยีการผลิตเห็ดในถุงพลาสติก

วัสดุและอุปกรณ์ในการเพาะเห็ด

1. อาหารเพาะ
2. หัวเชื้อเห็ด
3. ถุงพลาสติกทนร้อน ขนาด 7 x 11 นิ้ว, 9 x 13 นิ้ว
4. คอและฝาครอบพลาสติกขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1-1.5 นิ้ว
5. สำลี ยางรัด และตะเกียงแอลกอฮอล์
6. ถังนึ่งไม่อัดความดัน หรือหม้อนึ่งความดัน
7. โรงเรือนหรือสถานที่บ่มเส้นใย และเปิดดอก

วิธีการเพาะ

- 1.บรรจุอาหารเพาะลงในถุงพลาสติกทนร้อนกดให้แน่นตั้งสูงประมาณ 2/3 ของถุง
- 2.รวบปากถุงปิดอากาศออกสวมคอพลาสติกหรือไม้ไผ่ แล้วพับปากถุงพาดลงมา รัดยางให้แน่น อุดด้วยสำลีหุ้มทับด้วยกระดาษหรือฝาครอบพลาสติก
- 3.นำไปนึ่งฆ่าเชื้อด้วยถังนึ่งไม่อัดความดัน หรือใช้หม้อนึ่งความดันอุณหภูมิ 90 – 100 องศาเซลเซียส เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 2 ชั่วโมงทิ้งไว้ให้ถุงเย็น
- 4.นำถุงวัสดุออกมาใส่เชื้อจากหัวเชื้อเห็ดที่เลี้ยงในเมล็ดข้าวฟ่าง ถุงละ ประมาณ 10 – 15 เมล็ด ก็เพียงพอ (โดยเขย่าเมล็ดข้าวฟ่างให้กระจายออก) เปิดและปิดจุกสำลีโดยเร็ว โดยปฏิบัติในที่สะอาดมืดชิดไม่มีลมโกรก
- 5.นำไปวางในที่สำหรับบ่มเส้นใย มีอุณหภูมิตามที่เห็ดแต่ละชนิดต้องการ ไม่จำเป็นต้องมีแสง ไม่ต้องให้น้ำที่ก้อนเชื้อจนเส้นใยเห็ดเริ่มรวมตัวกันเพื่อเจริญเป็นดอกเห็ด นำไปเปิดถุงให้ออกดอกต่อไป

สถานที่หรือโรงเรือนสำหรับเปิดดอก

ควรเป็นสถานที่ ๆ สะอาด สามารถรักษาความชื้น และถ่ายเทอากาศได้ดี ไม้ร้อน ก้อนเชื้อเห็ดควรวางเรียงบนแป้นสำหรับแขวนก้อนเชื้อ โรงเรือนสำหรับเปิดดอกควรให้มีขนาดที่สัมพันธ์กับจำนวนของก้อนเชื้อ เพื่อรักษาความชื้น และการถ่ายเทอากาศโดยอุณหภูมิภายในโรงเรือนอยู่ระหว่าง 25-30 องศาเซลเซียส และมีแสงสว่างบ้างภายในโรงเรือน

การปฏิบัติดูแลรักษา

ก้อนเชื้อเห็ดใช้เวลาเจริญในระยะเส้นใย ประมาณ 1.5 - 2 เดือนจากนั้นถอดสำลีและคอกขวด มัดปากถุงปิดไว้ กรีดข้างถุงเป็นระยะเพื่อ ให้เกิดดอก การให้ความชื้นสามารถให้น้ำที่ก้อนเชื้อและดอกเห็ดได้ แต่ควรให้น้ำเบาๆ มิฉะนั้นดอกเห็ดอาจจะช้ำและเน่าเสียได้ง่าย โรงเรือนจะต้องมีการถ่ายเทอากาศที่ดี

การเก็บผลผลิต

ควรเก็บเมื่อดอกบานเต็มที่ ซึ่งดอกเห็ดมักมีสีชมพูปนสีม่วง หรือน้ำตาลแดง โดยขึ้นกับสายพันธุ์หรือแสงและความชื้นภายในโรงเรือนเปิดดอก ควรเก็บดอกเห็ดในกลุ่มเดียวกันให้หมด ไม่ควรมีเศษดอกเห็ดเหลือติดค้างอยู่กับก้อนเชื้อ เพราะจะเน่า และเชื้อโรค แมลงจะเข้าทำลายก้อนเห็ดต่อไป

ตารางที่ 1 ผลผลิตเฉลี่ยและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของการเพาะเห็ดในถุงพลาสติก

กิจกรรม	ผลผลิตเฉลี่ย (กก.)	รายได้ (บาท)	ต้นทุนการผลิต (บาท)	รายได้สุทธิ (บาท)
การเพาะเห็ดในถุงพลาสติก	300	15,000	7,000	8,000

หมายเหตุ : คติราคาดอกเห็ด โดยเฉลี่ย 50 บาท/กิโลกรัม

ที่มา : ตลาดท้องถิ่น อ.เมือง จ.นราธิวาส ,2559

๘. ผลสำเร็จ/ ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

- เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ หรือเกษตรกรที่ปฏิบัติงานในโครงการฯ ได้รับความรู้การเกษตรแผนใหม่ นำตัวอย่างไปประกอบอาชีพ ทำให้มีรายได้และมีความอยู่ดีกินดี
- เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ หรือเกษตรกรที่ปฏิบัติงานในโครงการฯ มีความรู้และทักษะในการปลูกและการปฏิบัติดูแลรักษาพืชผัก, พืชไร่, ไม้ผล, การเพาะเห็ด และการแปรรูป

๙. ปัญหา/ อุปสรรค

- ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของผู้ปฏิบัติงานจากเหตุการณ์ก่อความไม่สงบ
- ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น โรคพืช, กีฏวิทยา และปฐพีวิทยา

๑๐. ภาพกิจกรรม

ภาพที่ ๑ การฝึกอบรมและมอบปัจจัยการผลิต